

НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО ПРЕЗ 2019 ГОДИНА

Брой и структури на населението

Различни икономически и социални събития и тенденции водят до промяна в демографското поведение на населението както в страната, така и в област Велико Търново.

Текущата демографска ситуация в областта през 2019 година :

- Продължава процесът на намаляване и застаряване на населението;
- Намалява броят на живородените деца и коефициентът на обща раждаемост;
- Намалява броят на умрелите лица ;
- Увеличава се коефициентът на обща и детска смъртност;
- Увеличават се броят на сключените граждански бракове и броят на разводите.

Към 31 декември 2019 г. населението на област Велико Търново е 232 568 души, което представлява 3.3% от населението на страната и нарежда областта на девето място по брой на населението от 28-те области в България. В сравнение с 2018 г. населението на областта намалява с 3 140 души, или с 1.3%.

Мъжете са 112 401 (48.3%), а жените - 120 167 (51.7%), или на 1 000 мъже се падат 1 069 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 49 г. включително. След 50 години с нарастване на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на областта.

1. Население към 31.12. по години, пол и местоживеене в област Велико Търново

Години	(Брой)				
	Общо	Мъже	Жени	В градовете	В селата
1995	315682	152781	162901	200511	115171
2000	298738	144097	154641	190705	108033
2005	283599	136368	147231	187785	95814
2011	256279	123763	132516	177892	78387
2012	253580	122463	131117	176669	76911
2013	251126	121315	129811	175473	75653
2014	247782	119752	128030	173327	74455
2015	245006	118456	126550	171215	73791
2016	242259	117156	125103	169869	72390
2017	239132	115655	123477	168428	70704
2018	235708	113916	121792	166535	69173
2019	232568	112401	120167	164538	68030

Продължава процесът на остаряване на населението в област Велико Търново. В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 55 560, или 23.9% от населението на областта. В сравнение с предходната 2018 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.4 процентни пункта, а спрямо 2001 г. увеличението е с 5.1 процентни пункта.

Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 27.4%, а на мъжете - 20.1%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в общините Сухиндол (31.0%), Полски Тръмбеш (30.0%), и Павликени (28.9%).

Най-нисък е делът на възрастното население в общините Велико Търново - 20.3%, и Стражица - 21.7%.

Към 31.12.2019 г. децата до 15 години са 29 740, или 12.8% от общия брой на населението в област Велико Търново и спрямо предходните 2018 и 2017 г. този дял нараства с 0.1%.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в община Стражица - 16.9 %, а най-нисък в община Лясковец - 10.7% от населението на областта.

Към 31.12.2019 г. **общият коефициент на възрастова зависимост¹ в област Велико Търново е 57.9%**, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2018 г. този коефициент е бил 56.9%, 2017 г. - 55.9%, 2016 г. - 54.9%, 2015 г. - 53.8%, 2014 г. - 52.3%, 2013 г. - 50.9%, а през 2012 г. - 49.4%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете - 51.3%, отколкото в селата - 76.7%. Във всички общини в областта този показател е над 50.0%, като най-неблагоприятно е съотношението в общините Сухиндол (76.7%) и Полски Тръмбеш (75.8%), а най-благоприятно в общините Велико Търново - 50.5% и Свищов - 54.7%.

Остаряването на населението в областта води до повишаване на неговата **средна възраст**, която е **45.1 години в края на 2019 г.** (43.3 години за мъжете и 46.7 години за жените). Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 43.4 години, а в селата - 48.9 години.

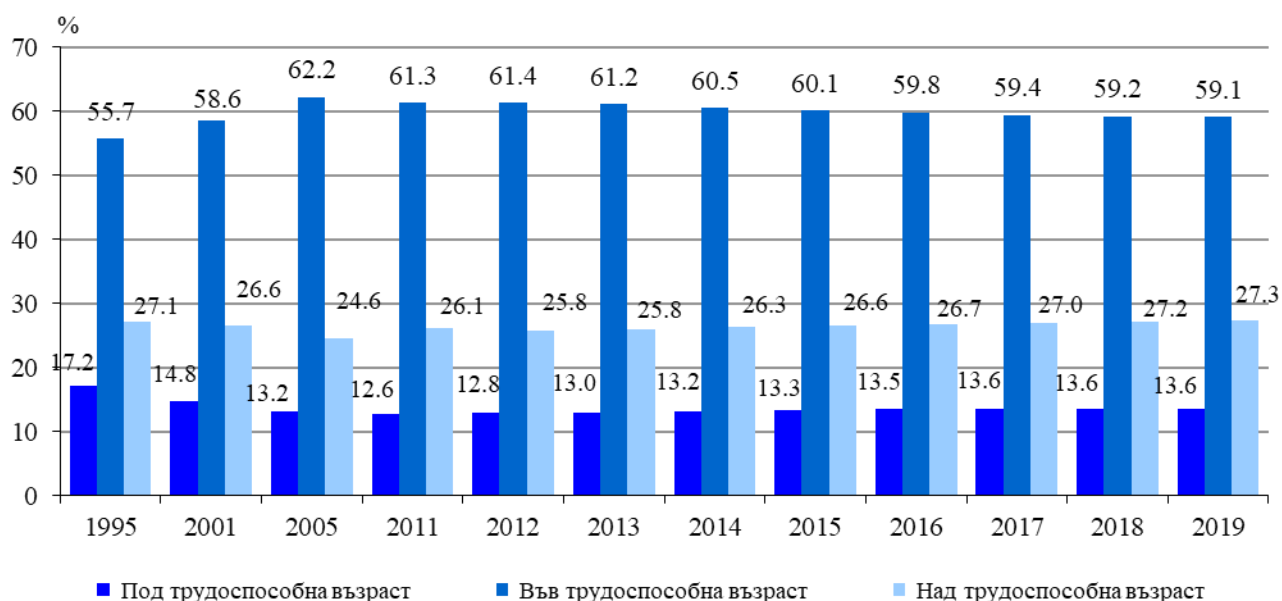
Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура - **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както остаряването на населението, така и законодателните промени² при определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране.

¹ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

² Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 г.).

За 2019 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месеца за мъжете.

Фиг. 1. Относителен дял на населението към 31.12. по възрастови групи в област Велико Търново

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2019 г. в област Велико Търново е 137 422 души, или 59.1% от цялото население, като мъжете са 72 178, а жените - 65 244. Трудоспособното население е намаляло с 2 246 души, или с 1.0% спрямо предходната година. Към края на 2019 г. над трудоспособна възраст са 63 504 души, или 27.3%, а под трудоспособна възраст - 31 642 души, или 13.6% от населението на областта.

В териториален аспект най-голям относителен дял на населението в трудоспособна възраст се наблюдава в община Велико Търново (62.6%), а най-малък - в община Сухиндол (52.2%).

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коэффициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Към 31.12.2019 г. това съотношение е 61. За сравнение, през 2001 г. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст в област Велико Търново, са били замествани от 119 млади хора.

В териториален аспект коефициентът на демографско заместване е най-неблагоприятен в община Свищов - 48, а най-благоприятен в община Стражица - 97.

Териториално разпределение на населението

Към 31.12.2019 г. в градовете живеят 164538 души, или 70.7%, а в селата - 68030, или 29.3% от населението на област Велико Търново. Спрямо 2018 г. населението както в градовете, така и в селата намалява с 1.2% и 1.7%.

Към края на 2019 г. населените места в област Велико Търново са 336, от които 14 са градове и 322 - села. Разпределението на населението по населени места в края на годината е резултат от неговото естествено и механично движение.

В съответствие с административно-териториалното устройство на България област Велико Търново е разделена на 10 общини. Най-малка по брой на населението е община Сухиндол, в която живеят 2 200 души, или 1.0% от населението на областта, а най-голяма е община Велико Търново - 86 516 души (37.2% от населението). Спрямо предходната година във всички общини на областта е регистрирано намаление на населението, като то е най-голямо в общините Свищов и Сухиндол - съответно с 3.0 и 2.4%, а най малко - в община Велико Търново - с 0.4%.

Раждаемост

През 2019 г. в област Велико Търново са регистрирани 1 752 родени деца, като от тях **1 743 (99.5%) са живородени**. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява със 158 деца, или с 8.3%.

Коефициентът на обща раждаемост³ за 2019 г. в Република България е 8.8‰, а в област Велико Търново - 7.4‰, като за областта той намалява с 0.6‰ спрямо 2018 година. Коефициентът на раждаемост в градовете на областта през 2019 г. е 7.8‰ като спрямо предходната година той намалява с 0.5‰, а в селата намалението е от 7.2 на 6.7‰. Най-висока е раждаемостта в община Стражица - 8.9‰, а най-ниска - в общините Горна Оряховица и Златарица - 6.3‰.

От всички живородени през 2019 г. в област Велико Търново 900 са момчета, а 843 - момичета, или на 1 000 момичета се падат 1 068 момчета. В градовете живородените деца са 1 283 (73.6%), а в селата - 460 деца (26.4%), т.е. от всеки четири деца три са родени в градовете.

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години), или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост оказват съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определят характера на възпроизводството на населението.

Броят на жените във фертилна възраст към 31.12.2019 г. в област Велико Търново е 48 409, като спрямо предходната година той намалява с 1 258, а спрямо 2001 г. - с 21 150 жени.

³ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Друг показател, характеризиращ процеса на раждаемостта, е средната възраст на жените при раждане на дете. Данните за 2019 г. показват че 58.6% от живородените са с майка на възраст от 25 до 34 години, като средната възраст на жената при раждане на дете е 28.8 години. През последните години средната възраст при раждане постепенно нараства, като се забелязва положителна тенденция, изразяваща се в намаляването на ранната раждаемост в областта.

През 2019 г. броят на децата, родени от майки под 25 години, е 450 и спрямо 2018 г. намалява с 65. Броят на децата, родени от жени на възраст 40 и повече навършени години се увеличава - от 56 през 2018 г. на 59 през 2019 година.

Относителният дял на живородените извънбрачни деца в област Велико Търново през 2019 г. е 67.9% и спрямо 2018 г. се увеличава с 1.2%, или от всеки три живородени деца две са извънбрачни. Този дял в селата (79.1%) е по-висок отколкото в градовете (63.9%). Високата извънбрачна раждаемост може да се обясни със значителното нарастване на броя съжителства сред младите хора, без те да са оформени в юридически брак.

Тоталният коефициент на плодовитост⁴ е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. През 2019 г. **средният брой живородени деца от една жена в област Велико Търново е 1.27** (1.58 за страната). Този коефициент е по-голям в селата (1.56) отколкото в градовете (1.16).

2. Коефициенти на раждаемост, смъртност и естествен прираст на населението в област Велико Търново

(Промили)

Година	Раждаемост (на 1 000 души)	Смъртност (на 1 000 души)	Естествен прираст (на 1 000 души)	Детска смъртност (на 1 000 живородени)
1995	7.0	16.4	-9.4	16.2
2001	7.4	15.9	-8.5	15.2
2005	8.2	16.1	-7.9	9.9
2010	8.7	16.5	-7.8	7.6
2011	8.9	16.8	-7.9	7.9
2012	9.0	16.9	-7.9	6.5
2013	8.9	15.8	-6.9	7.6
2014	8.8	17.0	-8.2	4.1
2015	8.7	16.8	-8.1	9.8
2016	8.8	16.8	-8.0	8.9
2017	8.7	17.8	-9.1	6.7
2018	8.0	17.4	-9.4	3.2
2019	7.4	17.5	-10.1	7.5

⁴ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзrastовата плодовитост през отчетната година.

Смъртност

През 2019 г. в област Велико Търново броят на умрелите е 4 093 души и в сравнение с предходната година техният брой намалява с 49 души (1.2%). Нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо и коефициентът на смъртност е 17.5‰, като спрямо 2018 г. малко нараства с 0.1‰.

Смъртността сред мъжете (18.5‰) продължава да бъде по-висока в сравнение със смъртността сред жените (16.5‰). През 2019 г. на 1 000 жени умират 1 052 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е над два пъти по-висок в селата (27.3‰) отколкото в градовете (13.4‰).

В териториален аспект най-висока е смъртността в община Сухиндол - 38.6‰, а най-ниска в община Велико Търново - 13.3‰.

Показателят за преждевременната смъртност⁵ в областта през 2019 г. е 18.4% и намалява спрямо предходната 2018 г. с 1.0%. В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Докато умрелите жени на възраст до 64 години вкл. са 11.9% от всички умрели жени, то сред мъжете този относителен дял е два пъти по-голям - 24.6%.

През 2019 г. в областта са починали 13 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност⁶ е 7.5‰. За сравнение, през 2001 г. коефициентът на детска смъртност е бил 15.2‰, а през 2018 г. - 3.2‰.

Бракове и разводи

През 2019 г. броят на сключените бракове в област Велико Търново нараства. Регистрираните юридически бракове са 855 и са с 48 повече от предходната година, а коефициентът на брачност⁷ е 3.7‰. От всички регистрирани бракове 64.7% (553) са сред населението в градовете, докато в селата са сключени 302 брака.

През 2019 г. средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените е съответно 32.3 и 29.3 години. За 86.8% от жените и 84.6% от мъжете, сключили граждански брак през 2019 г., той е бил първи.

Броят на разводите през 2019 г. е 349 и е с 11 повече от 2018 година. От всички прекратени бракове 75.9% се отнасят за населението в градовете.

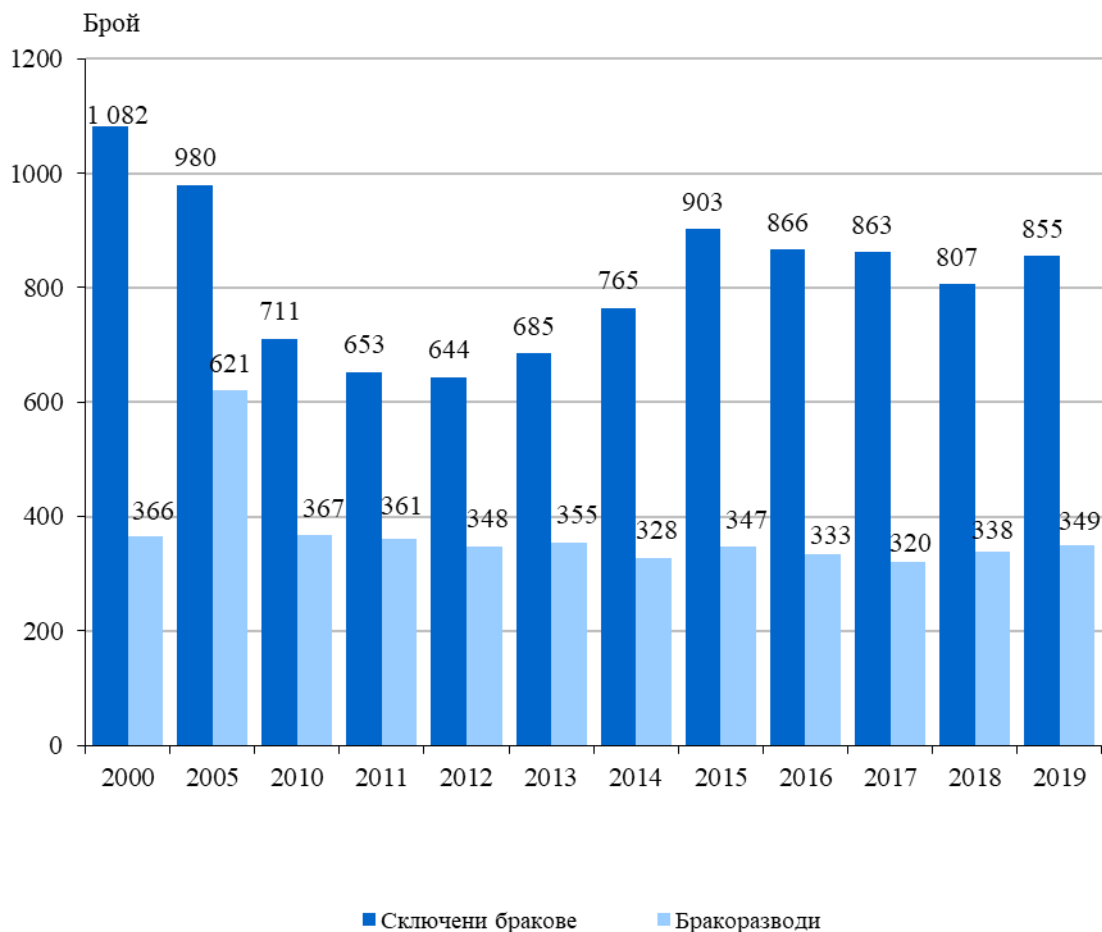
За 13.2% от жените и 11.7% от мъжете, разтрогнали своите бракове през 2019 г., разводът не е бил първи.

⁵ Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

⁶ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

⁷ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Фиг. 2. Брачност и бракоразводност в област Велико Търново

Вътрешна и външна миграция на населението

През 2019 г. 2 368 лица са се заселили в област Велико Търново от населени места на други области в страната, а 2 884 лица са се изселили от област Велико Търново в други области на Република България.

В преселванията между населените места в границите на област Велико Търново са участвали 2 905 лица.

През 2019 г. 926 души са заявили промяна на своя настоящ адрес от областта в чужбина, а лицата, които са сменили местоживеенето си от чужбина в област Велико Търново са 652.

Естествен и механичен прираст на населението

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на област Велико Търново се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. **През 2019 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на областта е намаляло с 2 350 души, или със 109 души повече в сравнение с намалението през 2018 година.**

Намалението на населението, измерено чрез **коефициента на естествения прираст**⁸, в област Велико Търново е минус 10.1%. Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 5.6%, а в селата - минус 20.6%, или намалението на населението в областта в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата.

През 2019 г. всички общини в областта имат отрицателен естествен прираст.

С най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Велико Търново (-5.6%) и Стражица (-8.9%).

С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е община Сухиндол, в която този коефициент е минус 31.9%.

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната и вътрешна миграция), който също е отрицателен - минус 790 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от областта.

Намалението на населението в резултат на външната и вътрешна миграция в област Велико Търново, измерено чрез **коефициента на нетна миграция**⁹, е минус 3.4%. Коефициентът на нетна миграция в градовете е отрицателен - минус 6.4%, а в селата е положителен - плюс 3.9%.

В териториален аспект общо в пет от десетте общини в областта коефициентът на нетна миграция е отрицателен, като този показател е най-нисък в община Свищов - минус 20.0%, а с най-високи стойности е в общините Сухиндол и Златарица, съответно - 7.2 и 4.4%.

⁸ Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

⁹ Отношение на нетната миграция към средногодишното население през годината (на 1 000 души).

Методологични бележки

Броят и структурите на населението към края на всяка година се изчисляват на базата на данните от предходната година и данните за естественото и механичното движение на населението през текущата година.

Източник на данните за броя и структурите на населението е Информационна система „Демография“ в Националния статистически институт. Източник на данните за естественото и механичното движение на населението (раждания, умираания, бракове, разводи, вътрешна миграция) е Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението. Те се регистрират чрез документите образци ЕСГРАОН - ТДС: съобщение за раждане, съобщение за сключен граждански брак, съобщение за прекратен граждански брак, съобщение за смърт и адресна карта за промяна на настоящ адрес.

Източник на данните за външната миграция са: Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението Образец ЕСГРАОН - ТДС: адресна карта за промяна на настоящ адрес; Националната агенция за приходите; Национален осигурителен институт; Министерство на вътрешните работи; Оценки на емиграционните потоци.

Данните за броя на населението и за настъпилите демографски събития в териториален разрез са представени според административно-териториалното устройство на страната към 31.12. на съответната година (населени места, общини, области) и статистически райони по настоящ адрес. Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживее на лицето.

Възрастта на населението в края на годината е изчислена към 31.12. в навършени години. Възрастта на лицата при настъпване на демографско събитие се изчислява в навършени години въз основа на датата на раждане и датата на съответното събитие, т.е. възрастта, която лицата са достигнали при настъпване на събитието.

При изчисляване на демографските показатели се използва съвкупността на средногодишното население. Средногодишният брой на населението е средна аритметична величина от изчисленото население към края на предходната и края на отчетната година.

Допълнителна информация относно методологията и данните за населението и демографските процеси е публикувана на интернет страницата на НСИ - <http://www.nsi.bg>.

